

Tijd, rust, ruimte en een warm onthaal

Denise De Bondt

Ik ben een van de vele voogden voor niet-begeleide minderjarige vluchtelingen (NBMV) die gestart zijn in volle vluchtelingen crisis in 2015. Mijn eerste 'pupil', want zo noemen we de minderjarigen waarover onze voogdij zich uitstrekt, was een Afghaanse jongen die nog maar pas was aangekomen in België. Ik vergeet nooit de avond ergens in het najaar van 2015 waarop ik met hem kennismaakte. Op een donderdagavond na mijn werkdag reed ik met gemengde gevoelens naar het opvangcentrum van het Rode Kruis. Ik had een tolk opgebeld die ik daar ook zou ontmoeten. Een stap in een voor mij totaal nieuwe wereld. In een groezelig kamertje zat ik dan wat ongemakkelijk samen met de tolk te wachten, toen een triestige jongen met neergeslagen ogen de kamer werd binnengebracht... 'Hier X, dit is jouw voogd'...

Ik kan de jongen het best beschrijven als een zielig verdrongen vogeltje, ineengedoken, bang, met gebogen hoofd voor me op een stoel naast de tolk, kapot van ellende, verdrietig om zijn familie... Hij durfde me amper aan te kijken. Met horten en stoten kwamen de antwoorden op mijn voorzichtige vragen. Een eerste stap in een verhaal dat duidelijker zou worden tijdens mijn volgende bezoeken. Een verhaal van opgroeien te midden van gruwel en oorlog, een verhaal van angst en onzekerheid. Een verhaal met onmenselijke details en een plotselinge vlucht, op leven en dood. Een verhaal van gemis, een bijzonder triestig verhaal. Toen wist ik het heel zeker: voor deze jongen ging ik heel erg goed zorgen.

Maar 'zorgen' is niet echt de taak van een voogd, eerder 'zorgen dat er gezorgd wordt'. En dat blijkt nu net een aartsmoeilijke opdracht te zijn in het kluwen van opvang, hulpverlening en jongerenwelzijn.

Ondertussen ben ik voogd, of in sommige gevallen ex-voogd, van zestien jongeren. Op drie na zijn het allemaal Afghaanse jongens, allemaal jongens die tussen negen en zestien jaar oud waren toen ze hier aankwamen. Stuk voor stuk dragen ze hun eigen triestige verhaal met zich mee, een verhaal van gruwel, verdriet, verlies, rouw, ellende, ontbering, ongelof, onbegrip. Stuk voor stuk moesten ze hun thuis verlaten om hun eigen leven te redden, in vele gevallen in totale onwetendheid over het lot van de andere gezinsleden.

Allen zijn ze hals over kop vertrokken, in vele gevallen hebben ze geen afscheid meer kunnen nemen van hun mama, hun kleinere broertje of zus. Als tieners meegegeven met smokkelaars op weg naar een mogelijkheid om te kunnen blijven leven.

Allen zijn ze hals over kop vertrokken, in vele gevallen hebben ze geen afscheid meer kunnen nemen van hun mama, hun kleinere broertje of zus. Als tieners meegegeven met smokkelaars op

weg naar een mogelijkheid om te kunnen blijven leven. Vaak heeft de familie heel haar hebben en houden verkocht om de smokkelaars te kunnen betalen, om hun kind uit de gevarenzone te brengen. Erger nog, soms hebben de families schulden uitstaan bij de smokkelaars, niet wetende hoe ze die ooit moeten terugbetalen. Bij enkele van hen was het vertrek al een dag of een nacht gepland en werden de jongeren op de hoogte

gebracht. Anderen echter werden hals over kop, uit noodzaak voor hun leven, in dit avontuur gestort.

De tocht naar hier was voor velen onder hen een afschuwelijke belevenis. Het waren nog kinderen, vol verdriet over het verlies van hun ouders en familie, hun vrienden, overgeleverd aan de willekeur van de smokkelaars. Ze waren vijf, zes, twaalf, tot in sommige gevallen 25 maanden en langer onderweg. Vanuit Afghanistan over de Balkanroute, soms dagenlang schuilend in een bos, ganse stukken te voet door de sneeuw, steeds angstig, dagenlang stappen afwisselend met logeren in een 'onderkomen' van een smokkelaar, mensen naast hen die onderweg van uitputting bezwijken, stokslagen van smokkelaars, vertegenwoordigers van autoriteiten die hen alles afnemen... Of te voet vanuit Eritrea, onderweg een jaar in gevangenschap in Ethiopië, de tocht door Libië overleefd, oorlog, ontbering, woestijn, de boottocht naar Europa overleefd... Een jongen die op 13-jarige leeftijd Eritrea weet te ontvluchten en na een tocht van twee gruwelijke jaren van ontbering, oorlog en terreur, eindelijk als 15-jarige hier in België arriveert... Neen, dit zijn geen goedkope en slecht geschreven sensatieverhalen, dit zijn tipjes van de sluiers die over de realiteit liggen die deze jongeren hebben meegemaakt, en wees gerust dat er nog heel veel meer ellende onder die sluiers verborgen zit... midden in hun puberjaren... het zal je kind maar wezen.

Stuk voor stuk zijn het kinderen, of ondertussen al jongvolwassenen, met hun eigen oneindig triestige verhaal.

En dan word je aangeduid als voogd en wil je dit uiteraard zo goed mogelijk doen. Je start een gesprek en je kijkt wat nodig is.

Asielprocedure

De asielprocedure opvolgen en begeleiden uiteraard. Samen met de advocaat uitlegen wat dit allemaal inhoudt voor hen, wat ze moeten doen, wat er van hen wordt verwacht... Enkele uitzonderingen te na, begrijpen de meeste jongeren hier zeer weinig van. Momenteel loopt die asielprocedure ook weer een klein beetje vlotter. De instroom van 2015 had tot gevolg dat er een enorme vertraging zat op de procedure. Jongeren die uit hun land gevlucht waren op hun 15de, en die er zes maanden over gedaan hadden om tot hier te geraken, hoorden pas na gemiddeld twee jaar of ze al dan niet een (voorlopige) verblijfsvergunning kregen. Ze waren ondertussen al bijna 18 jaar, meerderjarig voor onze wetgeving. Bij een positieve beslissing is het al een zware opdracht om hier te functioneren, maar hoe leg je op dat ogenblik een negatieve beslissing uit? Drie jaar zijn die jongeren al hier in ons land of onderweg, in ieder geval ver weg van hun thuisomgeving, hun geboorteland. Drie jaar waarin ze noodgedwongen andere gewoonten hebben aangenomen, want we staan uiteraard op integratie... Is het verantwoord om zo een jongere eerst al die tijd met zachte dwang te laten integreren, de taal te laten leren, en dan, na die immens lange tijd in verhouding tot hun jonge leeftijd, te zeggen

Is het verantwoord om zo een jongere eerst al die tijd met zachte dwang te laten integreren, de taal te laten leren, en dan, na die immens lange tijd in verhouding tot hun jonge leeftijd, te zeggen dat ze niet welkom zijn?

dat ze niet welkom zijn? Ik heb het hier bijzonder moeilijk mee. Waar moeten die jongeren heen? In welke cultuur horen ze dan nog thuis? Wat doen we met die beslissing die jongere aan?

School

En dan is er de school. De meeste jongeren, tenzij ze nog heel jong zijn, gaan tijdens hun eerste jaar hier in België naar de Onthaalklassen voor Anderstalige Nieuwkomers (OKAN). Mijn ervaring is dat deze klassengroep meestal bemand wordt door supergemotiveerde leerkrachten die echt wel hun uiterste best doen om de jongeren Nederlands te leren. Een dikke ‘chapeau’ voor al die mensen. Mijn ervaring is echter ook dat dit (anderhalf) jaar voor de meesten absoluut niet voldoende is om hen voor te bereiden op ons reguliere schoolstelsel. Hoe goed die mensen ook hun best doen, de tijd is veel te kort om een uitgebreide woordenschat te kunnen opbouwen en om het tempo van de schoolsystemen in ons land te kunnen volgen. In deeltijds onderwijs lijkt dit wel te lukken voor een hoger percentage, maar voltijds beroepsonderwijs bijvoorbeeld is toch een zeer moeilijke opdracht. ASO is dan ook maar weggelegd voor een zeer kleine minderheid. Jammer, want dit is dan ook voor velen de zoveelste domper, het gevoel dat ze weer eens falen, dat ze weer eens uit de boot vallen door die taalhandicap. Ik pleit dan ook voor een betere begeleiding nadien. Een verlengde van het OKAN-onderwijs voor die specifieke groep van jongeren, een soort ‘uitgebreide schakelklassen’ met een langere uitbreiding voor de groep waarbij taal het enige struikelblok is om een niveau te halen dat ze in hun eigen taal best zouden kunnen halen. Laat het totale traject veel langer duren voor deze groep dan voor de jongeren die hier geboren zijn of die de taal voldoende beheersen, zodat we talentvolle jongeren hun kansen niet ontnemen omwille van het gebrek aan taalkennis. Aan de andere kant zijn er uiteraard de analfabeten, jongeren die nooit naar school zijn geweest in hun thuisland. Voor hen is zelfs ‘fulltime’-OKAN een brug te ver. We moeten mijns inziens veel meer investeren in individuele begeleiding van die jongeren en we moeten af van de opleidingsnormen en verwachtingen van de ‘gemiddelden’. Een lange individuele begeleiding op het niveau van de jongere is volgens mij de enige kans op slagen voor een grote groep van deze minderjarigen.

Ik ondervind ook dat de scholen zich in vele gevallen beperken tot het schoolse gegeven, en ook de sancties daarop toepassen. Te laat komen is strafstudie, niet naar de

strafstudie komen is één dag schorsing, enzovoort. Als voogd word ik dan gevraagd om naar de school te komen omdat mijn pupil regelmatig te laat komt, regelmatig sancties krijgt en daar zijn voeten aan veegt... Tja, als je bezig bent met te verwerken dat je ouders werden vermoord, dat je zelf gevangen werd genomen, dat je opgegroeid bent te midden van terreur en oorlog, dat je in de over-

Hoe kan je je aandacht richten op een nieuwe toekomst wanneer je nog in shock bent over wat er recent is gebeurd?

---

tocht op zee ettelijke mensen hebt zien verdrinken... Projecteer op die achtergrond maar eens het begrip ‘strafstudie’... Ik snap volkomen dat ze daar op dat moment niet van wakker liggen. ‘Sancties’ op zich zijn hier niet echt het goede antwoord... Geduld, begrip, aanmoediging, ondersteuning. Heel veel begrip, heel veel aanmoediging en heel veel ondersteuning. Enkel dit kan werken mijns inziens.

Het is en blijft een specifieke groep van jongeren die worstelt met enorme trauma's en rouw. Dit is geen groep die je onmiddellijk in ons schoolse systeem kan inpassen. In plaats van een 'sanctie' voor het te laat komen gaat een warme aanmoediging omdat hij toch nog gekomen is veel beter werken, vermoed ik. Hoe kan je je aandacht richten op een nieuwe toekomst wanneer je nog in shock bent over wat er recent is gebeurd?

Ik denk dat we de jongeren eerst moeten kunnen overtuigen dat ze nu veilig zijn, hen een warme thuis geven, hen dan stilaan laten beginnen aan het rouw- en verwerkingsproces met de juiste begeleiding, en pas nadien, wanneer ze een klein beetje emotionele stabiliteit hebben opgebouwd, dan pas kunnen we starten met de scholing en het bouwen aan de toekomst.

Slapen

Het slapen is bij allemaal ook een groot probleem. Sommigen slapen slecht en anderen slapen helemaal niet. Logisch natuurlijk, ze trachten zich een hele dag goed te houden en zo goed mogelijk te doen wat er van hen wordt verwacht. Maar 's nachts, in de eenzaamheid van hun kamer, in het donker en in de stilte, dan komen de spoken. De onverwerkte emoties, de angsten... Alleen, in een vreemd land, met vreemde mensen, rare gewoonten, onzekerheid over de toekomst, de gruwel die ze met hun eigen ogen hebben gezien, het lawaai in het opvangcentrum... Je zou voor minder wakker liggen. Op zich is dit al erg, maar het gebrek aan slaap legt ook een hypotheek op hun functioneren tijdens de dag. Als ze uitgeput eindelijk in slaap zijn gesukkeld om een uur of vijf 's morgens, dan lijkt het me niet evident om om zeven uur op te staan om op tijd naar school te gaan, met alle gevolgen van dien: te laat komen, sancties, boze opmerkingen van de begeleiding, vlug vlug naar school zonder ontbijt... Als ze dan toch op school geraken, is het niet evident om zich te concentreren.

Huisvesting

De niet-begeleide minderjarige vluchtelingen gaan, wanneer ze eenmaal geregistreerd zijn bij de Dienst Vreemdelingenzaken, een tweetal weken naar een observatie- en oriëntatiecentrum (OOC). Van daaruit verhuizen ze voor de duur van hun procedure naar een andere vorm van collectieve opvang, meestal een opvangcentrum. Wanneer ze een positief resultaat krijgen bij hun asielaanvraag, verhuizen ze meestal naar een lokaal opvanginitiatief (LOI) tot ze 18 jaar zijn en, naar onze normen, meerderjarig. Tegen dan moeten zij een geschikte huurwoning hebben gevonden. Aartsmoeilijk, om niet te zeggen bijna onmogelijk om een iets of wat deftig studiootje te kunnen vinden voor die jongeren... Als er dan al iets is, dan zijn de meeste huisbazen bijzonder wantrouwig ten opzichte van zo een 'jonge vreemdeling'. Veel kans maken ze niet. Een nog te groot aantal van hen belandt dan ook op straat, bij de nachtopvang.

Contact met het thuisland

Verschillende van die jongeren hebben geen enkel contact meer met hun ouders of andere familieleden. Ze weten absoluut niet wat er met hen is gebeurd. Ze weten zelfs helemaal niet of ze nog in leven zijn. En zo ja, waar leven ze dan? Zijn ze veilig? Zij ze nog samen? Dat is bijzonder moeilijk voor die jongeren. Terwijl we de moed niet opgeven en via alle mogelijke kanalen trachten de familie op te sporen leren ze dit verlies en gemis stilaan een plaatsje te geven in hun bestaan. Het blijft echter een schrijnende wonde die bij de minste trigger telkens weer wordt opengehaald.

Sommige van mijn jongens hebben nog contact met hun familie die achtergebleven is in het thuisland. Zij hebben nog een navelstreng met hun roots en krijgen van daaruit nog feeling met het leven daar. Het doet meestal deugd om de stem van mama nog eens te horen, ook al is het dan via een kil telefoontoestel. Gelukkig is het contact er nog. Uiteraard is de boodschap die ze krijgen ook niet altijd even fijn. Via dit kanaal komt ook de gruwel weer hun leven binnen, want de verhalen die ze te horen krijgen zijn de pure realiteit van het (over)leven in oorlog en onder terroristische bezetting. Ik ken ook situaties waarvan ik weet dat de ouders een beetje liegen tegen hun kind: 'Alles gaat goed hier', omdat ze hem niet ongerust willen maken. En het kind op zijn beurt liegt tegen zijn ouders: 'Alles gaat prima hier', omdat het hen niet ongerust wil maken... Dit is mijns inziens ook niet echt een gezonde situatie.

Gezinshereniging

Wanneer de jongeren hier aankomen hopen ze allemaal, ze gaan er zelfs van uit, dat de rest van het gezin automatisch zal volgen. Na verloop van tijd wordt het voor de meesten echter stilaan duidelijk dat dit vermoedelijk niet het geval zal zijn. Heel veel obstakels staan deze procedure meestal in de weg. Vooral het nodige geld bij elkaar krijgen om heel dit gebeuren te financieren blijkt een moeilijk gegeven. De meeste families zijn al hun dikwijls schamele bezittingen reeds kwijtgespeeld gedurende de jaren van oorlog en ontbering of hebben hun laatste geld gegeven aan de smokkelaars om hun kind naar Europa te brengen. Je wil dan als voogd je pupil zo goed mogelijk bijstaan en er komt ook ondersteuning van organisaties zoals Caritas, maar in de meeste gevallen lukt dit niet. Een zoveelste ontgoocheling in de jonge levens van de niet-begeleide minderjarigen. Stilaan tot het besef komen dat ze hun leven helemaal alleen zullen moeten opbouwen zonder de steun en nabijheid van hun ouders of broers en zussen.

18 jaar

En dan worden deze jongeren opeens 18 jaar en wordt er van hen verwacht dat ze volledig op eigen benen zouden staan. We trachten daar als voogd uiteraard naartoe te

En dan worden deze jongeren opeens 18 jaar en wordt er van hen verwacht dat ze volledig op eigen benen zouden staan.

werken, maar, vooral voor de jongeren die hier als 16- of 17-jarige zijn toegekomen is deze periode absoluut veel te kort om hen volledig autonoom te laten functioneren in onze maatschappij. Voor onze eigen jongeren die hier zijn opgegroeid is de 18de verjaardag een feest: eindelijk meerderjarig en in

sommige gevallen ook volwassen. Voor de NBMV echter is dit in vele gevallen een niet zo vreugdevolle gebeurtenis. Ze verliezen op dat moment hun voogd en, wanneer ze reeds een verblijfsstatuut hebben, tegelijk ook het recht op collectieve opvang. Dat wil zeggen dat ze dan een woonst moeten vinden en ook de begeleiding van de voogd moeten missen. Voor de meeste jongeren is dit een aartsmoeilijke opdracht. Hun weg zoeken in het kluwen van instanties. Het zelfstandig in orde brengen en beheren van hun documenten, betalingen, verzekeringen, werk zoeken of met OCMW-ondersteuning verder studeren...

Bezorgdheid

Waar ik echter het meest van wakker lig, is van de gemoedstoestand van de jongeren.

Halsoverkop zijn ze weggerukt uit de cultuur waarin ze zijn opgegroeid en die duidelijk verschilt van de onze. Stuk voor stuk zijn de jongeren opgegroeid in een warm nest. De meesten hadden een groot gezin en ook de ooms en tantes, grootvaders en grootmoeders woonden in of naast het gezin. Iedereen zorgde voor iedereen en zo werden ook de normen en waarden doorgegeven. Als ik zie wat een fijne en goede opvoeding mijn jongens hebben gekregen, dan zou ik heel graag hun ouders ooit ontmoeten om hen persoonlijk te vertellen wat een goede job ze hebben gedaan met de opvoeding van hun kinderen.

De jongens worden hier echter gaandeweg harder. Ze wapenen zich emotioneel. Ze bouwen een verdedigingsmuur om zich heen om te kunnen overleven. Logisch toch, want ze komen hier toe met een torenhoge rugzak aan onverwerkte emoties. De gruwelijkste dingen hebben ze meegemaakt. Hier staat echter geen team van slachtofferhulp hen op te wachten. Integendeel, we gunnen deze jongeren niet de tijd om hun trauma's te verwerken of om te rouwen om de overledenen en hun verlies. Geen tijd om even te bekomen.

We geven hen hier een jeansbroek en een t-shirt en gaan er dan van uit dat ze ineens vanaf dag één moeten functioneren in ons systeem, een voor hen totaal vreemd systeem. We sturen hen zes uur per dag of langer naar school, waar ze netjes moeten blijven stilzitten en luisteren. Voor enkelen komt dat goed, maar voor de jongeren die nooit naar school zijn geweest is dit een hel. Ze puberen ook, en ze puberen in een andere cultuur dan die waarin ze zijn opgevoed.

Wat we nu doen is heel veel druk opbouwen, we leggen op die immens zware rugzak nog dagelijks wat stenen bij.

Geef de jongeren alstublieft eerst de tijd, de rust, de ruimte en professionele hulp om de dingen een plaatsje te leren geven, zodat ze een heel klein beetje stabiliteit hebben vooraleer we ze in het keurslijf van onze maatschappij met al zijn regeltjes dwingen.

De jongens worden hier echter gaandeweg harder. Ze wapenen zich emotioneel. Ze bouwen een verdedigingsmuur om zich heen om te kunnen overleven. Logisch toch, want ze komen hier toe met een torenhoge rugzak aan onverwerkte emoties. De gruwelijkste dingen hebben ze meegemaakt.

Zolang ze niet een beetje tijd en hulp hebben gekregen bij het verwerken van hun problemen en zolang ze niet gekomen zijn van hun allerergste angsten en demonen, gaan die jongeren niet open kunnen staan om zich aan regeltjes te houden en de dingen te doen die wij willen dat ze doen.

Ze zijn alles verloren: niet alleen hun ouders en broers en zussen, maar ook hun school, hun schoolkameraden, hun vriendjes in de buurt, hun eetgewoonten, hun traditionele kledij. Laat ze alstublieft even tijd en ruimte om te wenen en om te rouwen om hun verlies. Laat ons een beetje wachten met ze te dwingen om te functioneren in een gemeenschap en cultuur waar ze zelf absoluut niet voor hebben gekozen en laat ons stap voor stap gaan op hun eigen tempo en volgens hun eigen kunnen.

Ik weet het maar al te goed: dit vraagt tijd, geld en ruimte; een heuse investering. Maar als we nu veel meer en beter investeren in deze jongeren, dan krijgen we een veel hoger percentage dat op termijn een degelijke kans maakt om een bestaan op te bouwen binnen onze gemeenschap. Als we de jongeren echter wegduwen, dan wordt dit een generatie van jongeren die niets hebben en dus ook niets te verliezen hebben. Ik vermoed dat dit niet echt iets is waarop we zitten te wachten.

Mijn oprecht gemeente oproep dus uit de aller-, allerdiepste grond van mijn hart, om rust, ruimte, begrip en geduld te voorzien voor deze stuk voor stuk fantastische jonge mensen die echt hun uiterste best doen om hier een nieuw leven op te bouwen.

We moeten ze absoluut een eerlijke kans geven.

Bio

Gehuwd en moeder van een zoon en een dochter. Voormalig brandweerofficier, veiligheidskundige niveau 1 en een van de twee zaakvoerders van een bedrijf gespecialiseerd in arbeidsveiligheid en -welzijn. Auteur bij MO* specifiek over de problematiek van jonge vluchtelingen. Sinds 2015 voogd van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen. Oprichter van de hulpgroep 'Bokes met choco'. Een initiatief van vrijwilligers die voor ontbijt zorgt voor de daklozen van het Maximiliaanpark en voor de net toegekomen vluchtelingen die staan te wachten aan DVZ om asiel aan te vragen.